

Přadla je Marja kudžalku

Marja porodži swojeho přenjeho syna a zawi jeho do pjeluškow a položi jeho do žłoba, přetož njemějachu hewak žaneho městna w hospodže.

Lukaš 2,7

Hdyž zběraše Jan Arnošt Smoler serbske ludowe spěwy, zapisa pola Hany Hobkec z Łaza hodownu legendu „Přadla je Marja kudžalku“. Wona bě jenička, kotraž tutón prastary spěw hišće znaješe. Znajmjeńša njeznajemy žanu druhu wariantu našeje džensa najwoblubowanišeje hodowneje legendy. Wšelacy serbscy wědomostnicy běchu měnjenja, zo je spěw móht jenož basnić wustojny basnik, runje dokelž je tak wobkuzłacy. Spěšnje padny mjeno Handrij Zejler, wšako wón tehdy we Łazu jako farar skutkowaše. To pak bě mylenje. W něm-skich zběrkach namakaja so podobne ludowe spěwy wo Mari, kotraž předže a šije, kotraž do cyrkwyje so modlić dže a kotraž duški nutř njepušći. W ewangelskim Łazu je srjedžowěkowska legenda žiwa wostała, doniž ju Smoler do svojich „Pěsničkow“ njepřiwza.

Marja předže židžanu nitku, tkaje płat a šije z njeho košulku. To tak w Swjatym pismje njesteji, ale je wuptód pobožneje ludoweje fantazije. Marja jako mać, kotraž so swěru na porod swojeho přenjeho džěćatka přihotuje, to wšak namakamy tež w bibliji. W hodownej stawiznje čitamy, zo Marja swoje džěćo do pjeluškow zawi a do žłoba položi. Zwotkel měješe w Betlehemskej hródzi nadobo pjelchi? Wot kruteho korčmarja je drje njebě dóstała. Bjezdweła bě je hižo w Nacareće wobstarala a na dołhi puć do Dawidoweho města sobu wzała. Abo hač bě Jozef na to myslit, zo ma so za wšě pady wacok za přenje zastaranje sobu wzac? Skerje nic.

Marja myslu na zastaranje swójby. Wona wobstara pjelchi, předže, tkaje a šije – znajmjeńša w serbskej legendze. Měrcin Nowak-Njehorński je spěw zwobraznił. Widźimy Marju w drasće katolskeje Ser-

bowki při předženju. W pozadku wuhlada-my cyrkej, kotraž by móhła stara Radworska cyrkej być, w kotrejž je džensa sakralny muzej. Naprawo deleka sedži hižo džěćatko, z kotrymž je Marja w cyrkwi rejowała.

Marja njestaraše so jenož wo wonkowne zastaranje swojeje swójby. W ludowym spěwje so nam předstaji jako pobožna žona:

„Šta je tam Marja do cyrkwyje,
do cyrkwyje Božej;
wona je pačerje spěwała,
k Bohu so modliła.“

Marja so zwonkowne a znutřkowne na porod Jezusa přihotuje. Tež za nas je derje, hdyž widźimy, zo steji w přihotach na hody

zwonkowne w zwisku ze znutřkownym. Hdyž maja so swjate dny derje radzić, su wšelake wobstaranja trěbne: nakupowanje, paslenje a rjedženje. Tola přihoty njesmědža so z tym wučerpac, přetož hewak hrozy strach, zo wostanu wšitke přihotowanja prózdne a bjez wobsaha.

Bože słowo je najlěpši přihot na hody. K temu skića naše wosady bohate wuběr, nic jenož njedzela dopoždnja na kemšach, ale tež z mnohimi zarjadowanjemi cyrkwinskeje hudźby abo z posittkami za džěći a młodostnych. Njeh je nam adwentny čas nimo wšitkich wobstaranjow čas modlitwy a Božeho słowa. **Jan Malink**

Měrcin Nowak-Njehorński, Přadla je Marja kudžalku

Prěni adwentny wěnc

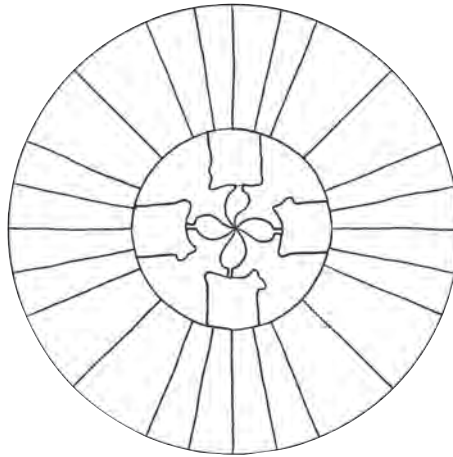

Adwentny čas je so započal a što by był bjez adwentneho wěnc-a? Jedna swěčka po druhej so na njedželach zaswěći, a hdyž so štwórta swěći, potom – haj, potom su hody blisko.

Před wjac hač 170 lětami bydleşe w Hamburgu farar, kotryž rěkaše Johann Hinrich Wichern. Hamburg běše tehdom hižo wulke město. Wjele ludźi čerpješ tam pod wulkej chudobu. Tam bě tež wjele džěci a młodostnych, kiž njemějachu hižo nana a mać, ani doma ani bydlenje, tak zo dyrbjachu na dróze žiwi być.

Farar Wichern chcyše jim pomhać. Dokelž bydlachu wosebje hólcy na dróze, natarari z pomocu swojich podpěrarjow wulki dom za nich. Tam dóstachu hólcy k jědźi a nólěh a mózachu wuknyć, kaž na příklad powołanje šewca, krawca abo blidarja. Farar Wichern pak pomhaše jim tež, zo bychu nawuknyli, na sebje a na druhich kedźbować, sej mjez sobu pomhać a w zhromadnosći a pobožnosći žiwi być.

W adwentskim času zhromadźichu so hólcy kóždy wječor k nyšporej z fararjom, kiž zbliži jim adwentski čas a hodownu stawiznu wo narodže Jezusa. Spěwachu tež kěrluš. A kóždy wječor smědžachu hólcy jednu swěčku wjac zaswěćić, doniž so pa-

toržicu 24 swěčkow na drjewjanej wobrući swěćeše a woči hólcow so blyščachu.

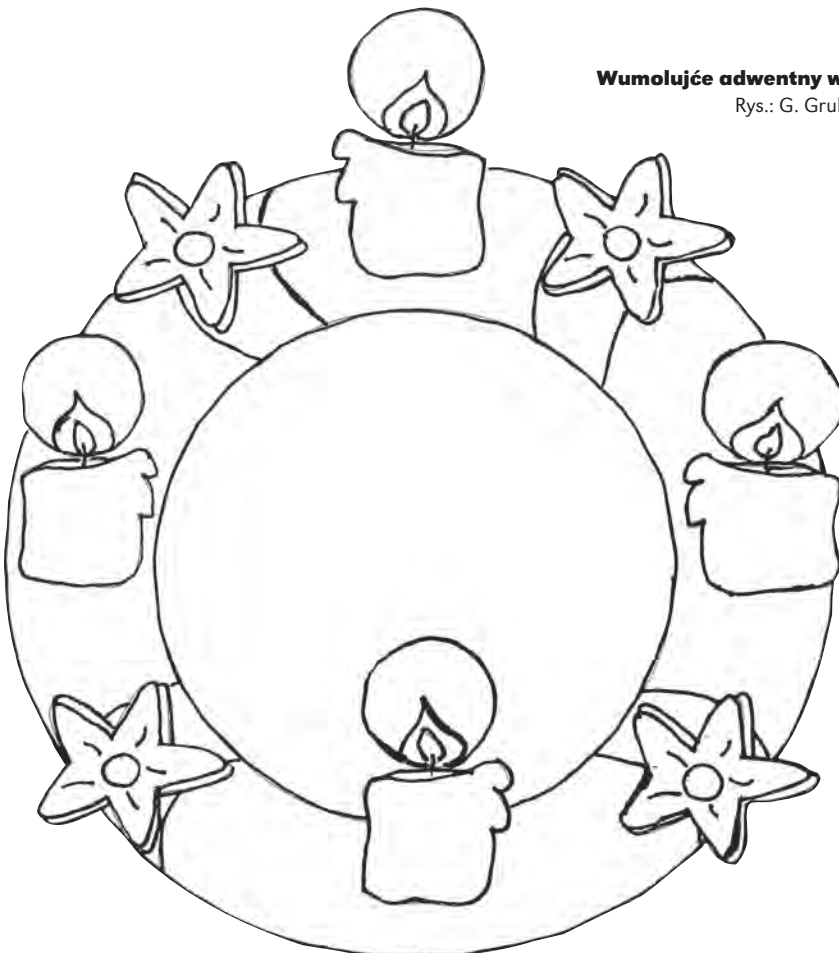
Za wjele ludźi běše tutón přeni adwentny wěnc tak rjany, zo chychu tajki tež rady doma měć. Štó pak měješe městno za wěnc z telko swěčkami? Tuž nasta z hažkami pyšeny wěnc ze štyrjomi swěčkami – za kóždu adwentnu njedzelu jedna swěčka. Njetraješe dołho a adwentny wěnc bu po cyłej Němskej znaty. A džensa? Džensa słuša adwentny wěnc k adwentnemu časaj, kaž hodowny štomik k hodam.

Zawěsće swěći so nětko hižo přenja swěčka na adwentnym wěncu pola was doma.

Gabriela Gruhlowa

Wumolujće adwentny wěnc!

Rys.: G. Gruhlowa

Žohnowany adwentny a hodowny čas

preje wšitkim čitarjam,
dopisowarjam a dobroćelam

redaktorka Pomhaj Bóh

Adwentnička

Na druhej njedzeli adwenta, 10. decembra, swjeća so serbske kemše w Budyšinje w Michałskej cyrkwi popołdnu w 14.30 hodź. Po tym zhromadźi so wosada na farje k swačinje z bjesadu a spěwanjom.

„Žiwy adwent“

Bukečanska bjesada přeprošuje štwórtk, 14. decembra, na faru na serbsku nutrosć. Přizamknje so adwentnička.

Koncert w Michałskej cyrkwi

16. decembra, sobotu do 3. adwentneje njedzele, wuhotuje chór Serbskeho gymnazija swój tradicionalny adwentny koncert w Michałskej cyrkwi. Předstaji so adwentna kantata serbskeho hudźbnika Feliksa Brojera (prapremjera). Započatk koncerta, kotryž nawjeduje cyrkwinskohudźbny direktor Friedemann Böhme, je w 17.00 hodź.

Nyšpor a hodownička

Katolska Budyska wosada přeprošuje ewangelskich Serbow na ekumeniski nyšpor njedzelu, 7. januara, w 14.30 hodź. do cyrkweje Našeje lubeje knjenje. W 15.30 hodź. přizamknje so tradicionalna hodownička na Benowej žurli Montesorijoweje žurle na Tzschirnerowej ze swačinu a hodownym programom.

Hodowna stawizna

Woblubowana hodowna CD „Ja sym mała Sněženska“ z hudźbu, spěwami a tekstami wot Bena Budarja, Hrjehorja Nawki a Měrcina Weclicha

bě dołhi čas wupředata. Nětko předleži wona z nowymi ilustracijemi w 2. nakładze. Myslena je CD za džěci wot 4 lět.

Zhromadnje ze wšudźebytom Wětrikom wopyta mała wćipna Sněženska mudreho Měsačka. Při šalce kafeja zhoni wona wjele zajimaweho kołowokoło hód pola nas na zemi. Měsačk a Wětrik powědataj jej, kak staj wonaj Jezusowy narod před 2 000 lětami w Betlehemje dožiwiłoj, wo žiwjenju na zemi, štó běchu cí přeni při žłobiku, čehodla ludžo hody swjeća a hišće wjele wjac.

LND

Serbski rumpodich z lěsa na Čornoboze

Ze swjatym Mikławšom, kiž džěcom w adwence dary wobradža, nimamy, štož historiski pozadk nastupa, žane problemy. Wón ma swój zakład we wosobinje biskopa z Myry w štwórtym lětstotku. Hišće džensa so wón jako swjaty česći. Přez wjele lětstotkow so džěcom na jeho mjenu, 6. hodownika, wobradžeše. Z reformaciju pak započá so tutón naložk měnjec, dale a bóle wobradžeše so na dnju naroda Zbóžnika. Njehladajo na to nještej Mikławš a jeho dary na popularnosći zhubiłow. Z wobradženjom patoržicu wječor abo přni džen hód rano wutworichu so w běhu časa postawy, kotrymž so tuta dobroćiwosć připisowaše. Nimo powšitkownje znateho rumpodicha tež džensa hišće Bože džěco wobradža.

Čerwjeny płašč, běta broda, čerwjena měca a wulki měch z darami – tak so džensniši rumpodich wšón dohodowny čas při najwšelakorišich skladnosćach džěcom prezentuje. A staršej mataj lubu nuzu, swój dorost k wutrajnemu čakanju na džen wobradženja namoľwjeć. Druhdy wšak staršej rumpodichej tež nadawk pomocnika při kubljanju swojich džěci nabřemjenitaj. Runje potom kładže so wažnosć na wosobinsku přitomosć stareho brodača při wobradženju.

W tajkich padach je mjezsobna pomoc mjez přecelami, susodami abo w přiwuznistwje prašana, přetož patoržicu nimaja profesionelni čerwjenoplaščowci rumpodichojo dosć chwile, wulkej potřebje wotpowědować. Serbske swójby maja hišće přidatny problem: „By rjenje bylo, hdy by rumpodich z našimi džěcimi serbsce řeča!“ Wšako zamóže so serbski brodač skerje džěcacych dušam zblížić.

Tuž njetřebach tež ja dolho čakać, předy hač so před něšto lětami spřecelena swójba ze susodneje wsy z próstwu na mje njewobroći, jich džěcom wobradžeć. Moja mandželska mi přirečowaše, a tak připrajich. Dopominach so na swoje džěcace lěta, kak trašacy tehdy rumpodich, kiž słowčka serbsce njerozumješe, na mnje skutkowaše.

Čas wobradženja bu dorěčany, tež městno, hdžež měješe měch z darami stać, kiž mějach rozdžělic. Wšitke dobre a njedobre skutki, kiž mějach z džěcimi rozjimać, a štučki, kiž mějachu wone rumpodichej přednjesc, wuprošach sej pisomnje, zo bych so sčasom přihotować móhl. K předrasćenju na swoju rumpodichowu premjeru dóstach brodu a čerwjenu měcu, „za druge wěcy či hižo něšto nutř padnje“.

Běch tróšku bjezradny, bjezmała bych sej na lěwu stronu wobročeny zymski płašč nababił. Ale mandželska wuwi zahorjenu kreatiwitu: Srjedzoaziski domjacy płašč, kiž běch na swojich službných jězbach něhdy w Usbekistanje darjeny dó-

stał, wisaše hišće w kamorje na łubi. „Tajki płašč tu nictó njeznaje, tón so hodži za rumpodicha“, wona rozsudži. Płašč pak běše bjez kneflow a dyrbeše so předku někak hromadže džeržeć, zo njeby moja košla widžeć byla. Kožany pas zdaše so namaj njepríhódny. Dopomnich so, zo běše rumpodich za čas mojeho džěcatstwa ze słomjanym powrjestłom wopasany. Tajki pas by wězo originelny był a powrjestła wjazac běch něhdy jako doroscacy nawuknył. Ale za to trěbny snop z cypami wumłóćeneje slomy něhdže namakać, bě bjezwuhladne. Skónčnje dopomnich so na w kólni wisacy powjaz k přiwjazanju ćelatow. Dwójce wokoło brjucha zwity wón kabat wuběrnje hromadže džeržeše. Noze tyknych do swojich džěfanskich škórnjow, kotrež derje z kožowym tukom namazach.

pak ani sobu njemějach, dósta nadobo kajkosć kuzłarskeho dalokowida, kiž wšitke worakawstwa wuhlada. W přichodnym lěće mějach jón potom wokoło šije wisajo.

Po tym zo běch džěcom dary rozdžělic, pozhubi so hladajcy jich zajim na mojej wosobinje. Wuskoržich staršimaj hišće swoje čěže jako rumpodich, zo mnóstwo darow lěto wob lěto přiběra a zo so po-brachowaceho sněha dla špatnje ze sankami jězdzi. Mje k durjam přewodžejo měnještaj, zo je so wěcka radžiła.

Zo sym jako rumpodich přeswědčacy był, pokaza so při hinašej skladnosći. Jako mały hólčec, kotremuž běch wobradžił, čerwjenoplaščateho Coca-Cola-rumpodicha wuhlada, z přeswědčenjom twjerdžeše: „To njeje tón prawy rumpodich! Tón prawy rumpodich je tón serbski rumpo-

Serbski rumpodich z lěsa na Čornoboze w swojim čěmny płašču patoržicu při wobradženju pola mlódeje serbskeje swójby

Foto: priwatne

Tak nahotowany podach so kaž džiwadźelnik z trochu pukotacej wutrobu na swoju premjeru jako rumpodich. Nadžijach so, zo nič z „přidžěta“ staršeju njezabudu a zo tež jeju ertne napominanje, nic přejara hrózbnje skutkować, dosć wobkedžbuju.

Po tym zo běch do ćopłeje, hodownje wupyšeneje stwy zastupił, wšitko kaž na štryčku běžeše. Z jednym prašenjom pak mje syn swójby překwapi, tak zo běch za krótki wokomik bjezradny: „Rumpodicho, kak da je to móžno, zo ty wšitko widžiš, štož my činimy?“ Mój wulki dalokowid, kiž

dich, a tón bydlí w lěsu na Čornoboze, ma čěmny płašč a kuzłarski dalokowid.“

Po radženej premjerje sym potom někotre lěta za sobu nadawk serbskeho rumpodicha spjelnił. Potom pak so sta, zo nimo našeho doma ducy hólčec swojemu nanej rjekny: „Něwěrnó? Jowle tón rumpodich bydlí.“ Z tym zo mój nadawk patoržicu popoždnu w serbskej swójbe skónči.

Tón rumpodich pak, kiž chodži kóžde lěto w Bukecach do pěstowarnje džěcom Witaj-skupiny wobradžeć, woblěka sej kóžde lěto znowa čěmny płašč serbskeho rumpodicha.

Arnd Zoba

Wopomnjenski kamjeń w Bukecach wotkryty

Nowy kamjeń při Lutherowej lipje

Na 18. njedzeli po Swjatej Trojicy, 15. winowca, bě Bukečanska wosada na dwurěčnu serbsko-němsku Božu službu přeprošyła. Njehladajo skerje won do Božej stwórby wabjaceho rjaneho nazymskeho wjedra móžeše wosadny farar Thomas Haenchen dobrych třiceći kemšerjow w cyrkwi witać. Kemše zahajichu so z kěrlušom „Božo, knježe všeho swěta“ (Sp č. 218). Spěw wosady přewodžachu byrgle zhromadnje z trompetu, štož kemšerjow do spěwanja pohnuwaše. Štučki kěrlušow zanošowaše wosada po wosebje přihotowanych tekstowych łopjenach wotmjenje němsce a serbsce. Scěhowachu Gloria Patri, Kyrie a modlitwa w němskej rěči, potom kěrluš „Tym derje, kotřiž chodža“ (Sp č. 145).

Scenje a ewangelij čitašaj farar Haenchen němsce a gymnazist Julian Mogg ze Žornosyk serbsce. Tež wěrywuznaće běše we woběmaj rěcomaj – najprjedy po zwučenym němskim teksće a potom ze serbskim kěrlušom „Do jednoh Boha wěrimy“ (Sp č. 137).

Prědowanje na zakładze teksta z lista swj. Pawoła Romskim na 14. stawje wot 17. do 19. štučki běše farar Haenchen tehorunja rozdžlił: přeni džěl w derje zrozumliwej serbsčinje, druhi džěl němsce. Serbsku rěč njewobknjezacy kemšerjo móžachu serbski džěl přědowanja w němskim přeložku na tekstowych łopjenach scěhować. Po přědowanju spěwaše so „Hač sem je mój Bóh“ (Sp č. 199) a k zběranju kolekty za Bukečansku wosadu „Wulki Božo“ (Sp č. 205). Kónčne žohnowanje běše zasowurěčne. Kěrluš „Knjezowy jandžel“ (Sp č. 176) a trompetowe solo „Ha widžuli ptačata čahnyć“ zakónčištej dostojnu Božu službu.

Po kemšach zhromadžichu so kemšerjo wokoło młodeje lipy na kěrchowje, sadzenej w léce 2015 skladnostnje Serbskeho ewangelskeho cyrkwinskeho dnja. Wopomnjenski kamjeń při štomiku bě hišće z rubom zakryty. Farar Haenchen zahaji swjatočnosť z krotkej narěču, w kotrejž pokaža na wuznam reformacije a rozloží, z kotreje přičiny běchu so jako domizniski pendant wot Serbow w Lutherowej zahrodze we Wittenbergu sadženemu štomkej we Łužicy tři lipy sadžile. Po narěči spěwa-

še so Lutherej k česći kěrluš Jana Kiliana „Ow ludo serbski, lutherski“ (Sp č. 115), štož so zhromadženym džak přewoda trompety dosć derje poradži. Na to wotkryšaj wosadny farar a awtor tutych rjadkow wopomnjenski kamjeń. Přitomnym pokaža so serbske lipowe łopješko a pod tym napis „Lutherowa lipa – 2017 – Lutherlin-

de“. Po džaknych słowach na adresu wosady w Slepom za dar błudženka, z kotrehož je wopomnjenski kamjeń nastał, zakónči so swjatočnosť ze zhromadnym serbskim Wótčenašom a serbskej hymnu. Serbski napis na wopomnjenskim kamjenju budže přez generacije wo serbskosći Bukečanskeje wosady swědčić. **Arnd Zoba**

Farar Thomas Haenchen a Arnd Zoba wotkryšaj 15. winowca wopomnjenski kamjeń při 2015 sadzenej Lutherowej lipje na Bukečanskim kěrchowje.

Foće: M. Bulank

We Wojerecach Lutherowy dub sadžili

Skladnostnje 500lětného jubileja reformacije su w zelenišću wuchodnje Janskeje cyrkwy we Wojerecach sadžili Lutherowy dub. Na lětušim reformaciskim swjedženju, 31. oktobra, jón Wojerowski farar

Heinrich Koch, tamniši katolski duchowny Peter Paul Gregor, sobustaw cyrkwinskeho předstejicerstwa Rüdiger Mrosk a darićelka štom Regine Jorga, jednaćelka Łužiskeje woleńcy we Wojerecach, zhromadnje zjawnosći přepodachu. Před štomom postajichu kamjeń, do kotrehož je w serbskej a němskej rěči zadypane mjeno „Lutherowy dub“ kaž tež lětoličbje reformaciskeho a lětušeho jubilejného lěta.

„Serbske“ Lutherowy štomu su so skladnostnje jubilejného lěta sadžili we Wittenbergu (trubownik) kaž tež w Bukecach, Slepom a Janšojcach (lipy). Jim je so nětk hišće dub we Wojerecach přidružił.

Trudla Malinkowa

Lutherowy dub při Janskej cyrkwi Foće: TM

Pomjatny kamjeń při Lutherowym dubje

Hinc Šolta w Lauterbachu wosomdžesatnik

Byrnjež běchmoj w samsnym času na Serbskej wyšej šuli w Budyšinje, sym Hinc Šoltu hakle jako sekretara mojeho nana, serbskeho superintendenta Gerharda Wirtha, zeznal. Po swojim pušćenju z redakcije Noweje doby a z jastwa stasi jězdžeše kóždy dzeń z kolesom, tež přez sněh, z Noweje Wsy pola Rakec na faru do Njeswaćidla. Tu měješe swoje pisanske blido před

Hinc Šolta

Foto: M. Bulank

woknom k Faltingecom w pódlanskej stwě superintendenta. Naš nan je jeho rady přistajil, wšako bě jemu jako serbski žurnalist in spe wulka pomoc při redigowanju Pomhaj Bóh a při druhich pisomnych džětach. Naš nan znaješe zasaktych „komunistiskich“ Serbow, kiž běchu Hincej Šolće jeho powołanske přeće, so stać ze serbskim žurnalistom, znjemóznili. W čežkej situaciji pomhaše jemu zaso „na nohi“, wšako politisce stigmatizowany hewak w Serbach

a druhdze njeby wotpowědne džělowe městno dóstał. Hinc Šolta džělaše jara derje na serbskej superintendenturje, ale trjebaše swójski powołanski přichod. Naš nan so wo to postara, zo dósta w komunistisko-ateistiskim staće nowu perspektiwu w diakonskej službje cyrkwyje. Najske-rje drje to za Hinc Šoltu žana lochka kročel njebě.

Čitarjo Serbskich Nowin a Pomhaj Bóh wědza z mnohich jeho přinoškow a z 2009 wušteje knihi „Moje serbske lěta“, kak hłuboko běchu serbscy přeradnicy młodeho žurnalista Hinc Šoltu zranili. A to hačrunjež je swoje džělo jako pomocny redaktor (wolontar) w Nowej dobje lubował a swědomiče wukonjał. Jeho zranjena duša krawi dale – do džensnišeho. Tež po přewróće 1989/90 so za njeho žana skladnosć wjac njeposkići, zo jako serbski žurnalist do Łužicy wróćić. Ze swojej swójbje bu bě sej mjeztym nowu domiznu jako ka-

techet w Lauterbachu pola Crimmitschau namakał.

Z Rudnych hór dawa Hinc Šolta přeco zaso swój hłós słyšeć a pisa do Serbow w Serbskich Nowinach a Pomhaj Bóh. Hdyž rano serbske Ochranowske hesla čitam, wjeselu so, zo wón je lěto wob lěto zestaja. Wšelake bibliske hrona zbudža najskerje w jeho duši hłuboki echo a jeho trochu tróštuj. Praju jemu wulki džak za jeho njeprěstawacu prócu.

Něhdy so hdys a hdys z Hinc Šoltu na Serbskich ewangelskich cyrkwinskih dnjach zetkachmoj. Wón bě a je rady mjez Serbami. Najske-rje pak bě rozsud, so z mandželskej w jeje ródnych Rudnych horach zasydlíč, w swojim času prawy był. Njezetkawaše tam swojich winikow, kiž běchu jemu žiwjenski puć skomolili. Hač je so něchtó z nich pola njeho zamołwił?

Přejemy jubilaraj Bože žohnowanje, strowotu, wjeselosć a nadžiju. Njeh su jemu ze swójbje dalje zbožowne lěta žiwjenja spožćene a njeh jeho dobre dopomnjenki na Łužicu přewodzuja. Pomhaj Bóh.

Pawoł Wirth

W běhu 26 lět 120 přinoškow za džěći pisała

Awtorka rubriki „Za naše džěći“ Gabriela Gruhlowa poda so na pisanski wuměnk

Wjele lět sće pisała přinoški za džěćacu rubriku Pomhaj Bóh. Wěsće hišće, hdy je so Waš přeni přinošk wozjewił a kotry tema wón měješe?

Sama njemóžu so dokładnje dopomnić, hdy sym započala pisać. Ale bibliografija Pomhaj Bóh je mi při tym pomhała, to zwěsćić. Z njeje wuchadza, zo pisach přeni přinošk za mesac meju lěta 1991. Napismo rekaše tehdy „Přemysluj jónu wo tym!“ a tema bě dzeń mačerjow.

Wěsće snadź, kelko džěćacych přinoškow sće dohromady pisała?

Zaso je mi bibliografija při zwěsćenju pomhała. Hdyž sym prawje ličita, sym we wšěch lětach dohromady 120 přinoškow napisala.

To je šwarna ličba, z kotrejež by so cyła džěćaca kniha hodzała zestajić. Zwotkel sće ideje a temy za swoje přinoški brała?

Inspiracija běchu mi wšelke nabožne a pascenske knihi za džěći. Druhdy čitach něhdze stawizničku, kotraž so mi lubješe a kotruž potom „Za naše džěći“ adaptowach. W poslednich lětach mi wězo tež wotpowědne cyrkwinske strony za džěći w interneće ideje a temy skičachu, kotrež za Pomhaj Bóh wužiwach.

Što bě Wam pohon a što mjenje zwjeselace při pisanskim džěle?

Budyšanka Gabriela Gruhlowa doma za swojim pisanskim blidom

Foto: C. Gruhl

Trjebach druhdy dołho, za mesac wotpowědnu ideju namakać. Nimo teho prašach so husto při pisanju: Kotre džěćo drje budze tutón přinošk čitać? Pohon pak mi běše, posředkować serbske słowo džěćom z ewangelskim pozadkom.

Čehodla sobudžělo nětko zložiče?

Hdyž sym započala z pisanjom džěćacych přinoškow, běch 29 lět stara a młoda mać. Mjeztym sym 55 lět stara a dwójna wowka. Je na času, mój part do młódsich rukow dać.

Na Waše awtorske městno stupi z nowym lětom Měrcin Bałcar z Budyšina. Što jemu sobu na puć daće?

Přejmu jemu a dalšimaj awtorkomaj džěćaceje rubriki kreatiwne ideje a dobru ručku při pisanju a zhotowjenju přinoškow.

W mjenje čitarstwa džakuje so Wam redakcija za dołholětnu sobudžělo a nadžija so tež w přichodze skladnostnych přinoškow z wašeho pjera.

Prašała so Trudla Malinkowa

Poslednje zafarowanje do Hodźija

Před 150 lětami Delni Wunjow swjatočnje do Hodźijskeje wosady zafarowany

Před połdra lětstotkom, druhi dzeń swjatow 1867, swjećeše Hodźijska wosada ze swjatočnymi kemšemi poslednje zafarowanje jedneje wjeski do wosady. Zafarowa so tehdy Delni Wunjow, dokładnišo tři běrtki wsy, kiž běchu dotal do Njeswačanskeje wosady słušeli.

Historiski pozadk

Čehodla pak bu Delni Wunjow zafarowan, hdyž słušeše tola z časa reformacije sem do Hodźija? Hromadže z Wulkim a Małym Přezdrěnjom bu w léce 1809 z Hodźija wu- a do Njeswačidla zafarowan, dokelž běchu wobydlerjo tutych třoch wsow poddanojo Miškečanskeho ryčerku bła a tute přerědže w léce 1800 do wobsydstwa Njeswačanskeho knjejstwa. W Delnim Wunjowje tehdy jenož dwaj statokaj, kotrejž ryčerku bła w Hornim Wunjowje słušeštej, w Hodźijskej wosadze zawostaštej. Šěsć statokow a dvě chěžkarstwe přerědžechu do Njeswačanskeje wosady.

Towaršnotne změny w přichodnych lětdžesatkach, kaž zběhjenje robočanstwa a zawjedženje komunalneho zarjadnistwa, zmóžnichu Delnjowunjowčanam so wo wróćo zafarowanje do Hodźija prócować. Wotpowědnu próstwu zapodachu 26. meje 1866 na kralowske sudnistwo w Budyšinje. Jako přičiny mjenowachu předewšěm daloki puć do Njeswačidla, kiž bě z něhdže wosom kilometrami dwójce tak dołhi hač tón do Hodźija. Zдалenosć bě tež za pačerske džěci wobćežna a čeledź so spjećowaše, daloki puć kemši chodźić.

Kralowske sudnistwo a wokrjesna direkcija w Budyšinje kaž tež Hodźijska wosada so za přefarowanje wuprajichu. Njeswačanska wosada pak so spjećowaše, předewšěm finacielnych přičin dla. 3. meje 1867 podpisa Delni Wunjow zawjazk, plaćić fararje, diakonej a kantorej w Njeswa-

čidle wotrnanje. Za to Hodźijska wosada Delnjowunjowčanam přilubi, zo trjebaja za kličěncy, wěrowanja a pohrjebje w Hodźiju jenož počojcu koštow plaćić. Po tutych dojednanjach Budyska wokrjesna direkcija 7. meje 1867 přefarowanje Delneho Wunjowa přizwoli, štož so potom druhi dzeń swjatow, 10. junija 1867, na swjedzenske wašnje sta.

Z rozprawy w Serbskich Nowinach z 15. junija 1867 dóstanjemy začišć wo tym, z kajkim zasadženjom a wjeselom Delnjowunjowčeno kaž tež cyta Hodźijska wosada tutón podawk přihotowachu a swjedzence wuhotowachu.

Swjatočne zafarowanje 1867

Hižo rano w 6.30 hodź. poda so wulki swjedzenski čah z Hodźija na puć. W nim kročachu šulerjo Hodźijskeje, Džiwočanskeje a Chanečanskeje šule ze swojimi chorhojemi, dujerjo, mužojo a žony, gmejnsy, šulscy a cyrkwinsky předstejičerjo kaž tež farar Imiš a diakon Voigt. Jim napřečo čehnjechu Delnjowunjowčeno, kotrychž zesylnichu wosadni ze Smochćic, Hornjeho Wunjowa a Bolborc kaž tež džěci Bolborčanskeje šule. Z třećeje strony přichadžeše čah Sulšečanow, Mysječanow a Přečečanow ze swojej chorhoju. Na puću so wšitcy při Kamjenskej dróze mjez Bolborcami a Janecami zetkach. Na tutym městnje stejachu druhe z dohromady pjeć čestnych wrotow.

Wosebiće za tutu skladnosć běchu sej Delnjowunjowčeno chorhoj w serbskich barbach a ze serbskimaj napisomaj zhotowić dali, kotruž nětk na čole swjedzenskeho čaha njesechu. Na jednym boku steješe „Bóh zohnuj naš wonchód a nutrchód!“ a na tamnym boku „Delni Hunjow při swojim zafarowanju do Hodźija druhi dzeń swjatow 1867.“. Farar Imiš, diakon Voigt

Składnostnje zafarowanja 1867 wot Delnjowunjowčanow darjenej cynowej swěčnikaj na wołtarnym blidže w sakristiji Hodźijskeje cyrkwie

Foće: G. Krawc

a cyrkwinski předstejičer hrabja zur Lippe witachu Delnjowunjowčanow ze serbskimi a němskimi narěčemi.

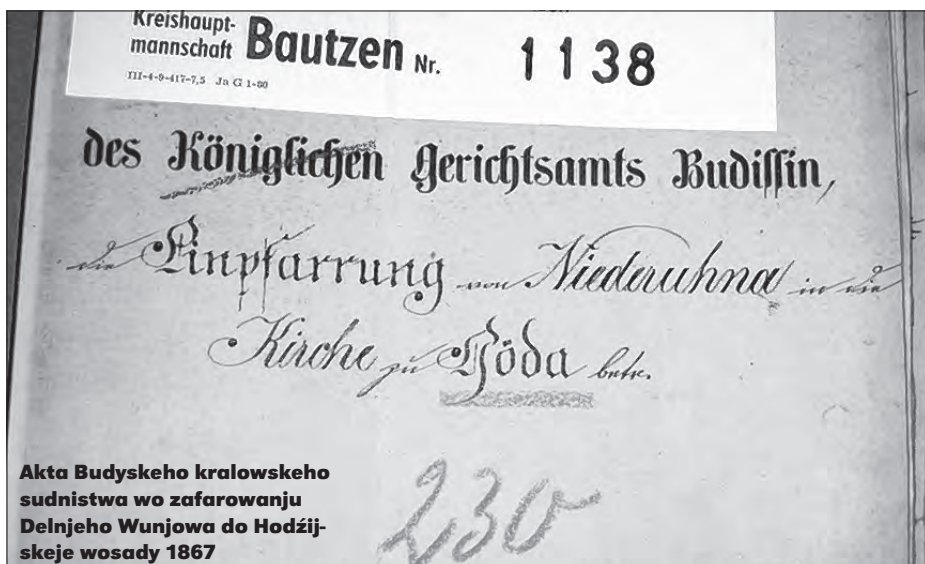
Ze zetkanišća poda so potom dołhi zhromadny swjedzenski čah spěwajo a přewoždžany wot zwonjenja wšěch Hodźijskich zwonow přez Janecy a Bošericy do Hodźija. Při tamnišim kěrchowje stejachu pjate čestne wrota.

W cyrkwi požohnowa farar Imiš nowych wosadnych, kotřiž so před wołtarjom poklaknychu. Při tym steješe wjesny sudnik Pjetaš na přnim schodženku wołtarja a chorhojnikaj Jan Žur z Delneho Wunjowa a Křižan z Přečec ze swojimaj chorhojomaj po bokomaj wołtarja.

Wołtar bě swjedzence wupyšeny. Na nim stejachu dary Delnjowunjowčanow Hodźijskeje wosadze, mjez nimi wulkej cynowej swěčnikaj. Do jeju delnjeju kromow bě zagrawěrowane napismo: „K dopomnjenju na swoje zafarowanje do Hodźija II. swjatow 1867 Delny Hunjow“. Swěčnikaj debještaj potom wjele lětdžesatkow wołtar Hodźijskeho Božeho doma. Džensa stejitej na wołtarnym blidže w sakristiji.

Za dvě němskej swójbje z Delneho Wunjowa wotmě so witanska ceremonija na spočatku němskich kemšow, kiž so serbskim přizamknychu. Kaž wša Hodźijska wosada bě Delni Wunjow w tehdyšim času serbski. Arnošt Muka naliči we 1880tych lětach w Delnim Wunjowje 74 Serbow a jenož pjeć Němcow.

Při čitanju rozprawy ze Serbskich Nowin z lěta 1867 zawostaji we mni wosebity začišć, kak je tehdy swjedžen zafarowanja małeje wjeski ludži cyteje Hodźijskeje wosady zahorił a na tak swjatočne wašnje zjednočil. **Gerat Krawc z Delneho Wunjowa**

Pastor primarius a kralowski superintendent

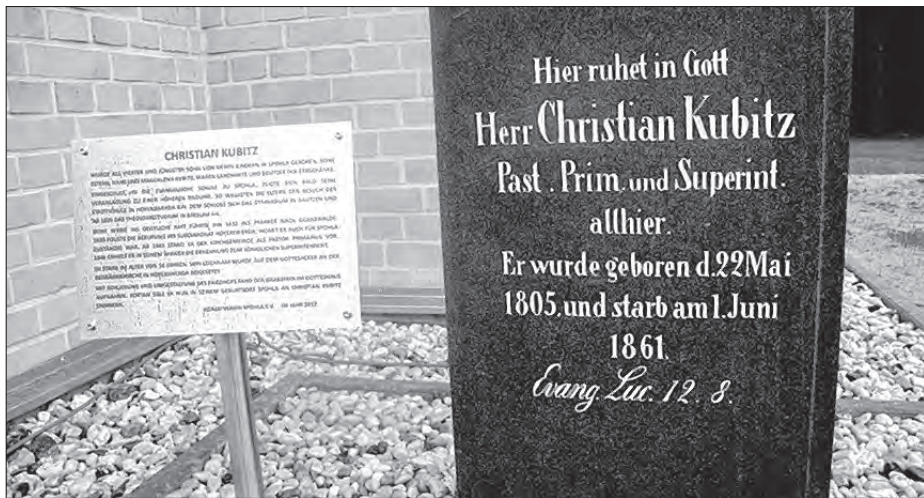
Při Spalowskej kapałce dopominatej narowny kamjeń a tafla na fararja Křescána Kubicu

Při kapałce na Spalowskim kěrchowje steji narowny kamjeń. Wón dopomina na fararja Křescána Kubicu (1805–1861). „To je dostojne městno. Křescán Kubica słuša k historiskim wosobinam wsy. Chcemy na njeho dopominać“, praji wjesny chronist Reinhold Weise (80), člon Spalowskeho Domizniskeho towarstwa. W swojskej iniciatiwje postara so towarstwo wo přeměšćenje a znopowostajenje kamjenja a da k temu informacisku taflu zhotowić. Towarstwo same přewza kóšty 450 eurow. Projekt ma dolhe stawizny.

Před wjace hač 15 lětami přeslědži Reinhold Weise Spalowske stawizny a namaka žórlo w znatej chronice města Wojerec wot Jana Kulmana z lěta 1852. „Pytach w njej zaměrnje powěšće wo Spalach“, powěda wjesny chronist, kotryž bě wot 2006 do 2013 předsyda Domizniskeho towarstwa. Tam zhoni wo fararju Křescánu Kubicu ze Spal, kotryž bě wot 10. decembra 1843 pastor primarius (prěni farar) we Wojerecach. 17. februara 1845 přewza zarjadnistwo Wojerowskeje superintendentury a 18. nowembra zasadži jeho generalny superintendent Hahn we Wróclawju jako kralowskeho superintendenta. Reinhold Weise bě překwapjeny: „Sym sej prajił, zo dyrbi to do wjesneje chroniki, wšako bě Kubica mnohim wobydlerjam njeznaty.“ 2008, při dokumentowanju wopomnjenkich taflow za w Přrěnj swětowej wójnje padnjenych Spalowčanow, rozmołwješe so chronist z Wojerowskim fararjom Joachimom Nagelom. Zhoni, zo steji narowny kamjeń Křescána Kubicy w bywšej Wojerowskej pohrjebnej cyrkwi. W časopisu „Neues Lausitzisches Magazin“ namaka jeho žiwjenjoběh, kiž bu k wopomnjeću po jeho smjerći wozjewjeny.

Křescán Kubica

Narodźił bě so wón 22. meje 1805 jako

Narowny kamjeń Křescána Kubicy z informaciskej taflu před Spalowskej kapałku

štwórty a najmlódsi syn mjez sydom dźěćimi do serbskeje swójby w Spalach. Jeho křćeńca bě 26. meje we Wojerowskej cyrkwi. Staršej, Hanzo a Madlena Kubicec, běštaj ratarjej a wobsedžeštaj wjesnu korčmu „Erschänke“. Křescán wuknješe najprjedy w Spalowskej a po tym w měščanskej šuli we Wojerecach. Wot 1818 do 1826 chodžeše na Budyski gymnazij, wot 1826 do 1831 studowaše teologiju we Wróclawju. 1831 sta so z fararjom w Lejnom pola Wojerec a 1835 powołaču jeho jako diakona do Wojerec. Wot 1843 bě prěni farar Wojerowskeje wosady a wot 1846 kralowski superintendent Wojerowskeho cyrkwinskeho wokrjesa. 1831 woženi so z Christianu Luizu rodź. Kleinstückec z Budyšina. Z mandželstwa wuńdže jednace dźěći. Přez zasaktu chorosć jatrow a dolhe nazymnjenje wón zahe zeslabny. 1. junija 1861 wón w starobje 56 lět zemrě.

„Nowy biografiski słownik“ z lěta 1984 zhladuje kritisce na Křescána Kubicu a wumjetuje jemu, zo bě „poslušny poddan pruskeho stata“. „Jako superintendent

jednaše při wobsadženju šulskich a farskich městnow jara bėrokratisce, při tym njewobkedźbowaše serbske potřebnosće. Donošowaše wyšnosć, zo serbscy wučerjo a fararjo přemało na rozšěrjenje němskeje rěče hladaja. Bě přečiwnik Handrija Zejlerja a haćeše narodno-kulturne prócowanja serbskich wótcincow.“

„Neues Lausitzisches Magazin“ pak připisuje fararjej Kubicy spomóžne skutkowanje. Hódnoći jeho jako sprawneho, njesprócnieweho dźětačerja a mjenuje jeho swěrneho, pilneho služownika Boha. Ze swojjej swědomitosću a sprawnosću sej wšudže lubosć a česćownosć zdoby. Za jeho čas zwottorhachu 1851/52 Němsku cyrkej we Wojerecach, kotraž bě hižo wot 1835 hubjeného twarskeho stawa dla zawrjena. Wosadže zwosta Serbska cyrkej, džzensniša Janska cyrkej.

Přesadźenje kamjenja

Spalowske Domizniske towarstwo přewza iniciatiwu za přesadźenje narowneho kamjenja Křescána Kubicy z Wojerec do Spal. We wothłowanju z Wojerowskej wosady a z pomnikoškitnym zarjadom so předewzaće lětsa w awgusće poradzi. Kompetentny kamjenječesar je podpěrowaše. Dokładnje wobmjetachu bywše městno kamjenja we Wojerowskej cyrkwi. Reinhold Weise sam pismo na kamjenju wumolowa, za což dwaj cyfej dnjej trjebaše. Spalowski zamkar a džzensniši rentnar Paul Gomille zhotowi informacisku taflu wo Kubicy. Lětsa 13. septembra bu kamjeń hromadže z wobnowjenej kapałku poswjećeny.

„To bě wulke napinanje“, so Reinhold Weise wšitkim podpěrowarjam džakuje, „ale je so wudaniło. Na Křescána Kubicu dopomina nětko dostojne městno w jeho ródnej wsy a přinošk w Spalowskej chronice.“

Andreas Kirschke

Na znopowosćenju wobnowjeneje Spalowskeje kapałki 13. septembra 2017, předku wotlěwa farar Wolfgang Křesák z Kulowa, generalny superintendent Martin Herche ze Zhorjelca a sakski ministerski prezident Stanisław Tilich

Fóće: A. Kirschke

Rozprawa Serbskeho ewangelskeho towarstwa na léto 2017

Přednjesena na sobustawskej zhromadźiznje reformaciski džen w Budestecach

Serbske ewangelske towarstwo ma tučasnje 45 člonow. Žarujemy wo knjeni Elzu Grofinu († 20.2.2017) z Chasowa a českeho přečela, fararja Jaromíra Stradála († 22.4.2017), kotraž běštaj swěrnaj člonaj našeho towarstwa. Witać móžemy mjez nami nowych člonow. Su to Měrcin Bałcar z Budyšina, Robert Lorenc z Wužežka a Robert Maćij z Hrubjelčic.

Předsydstwu towarstwa přislušeja Stefan Cuška, dr. Günter Holder, Mato Krygař, Serbski superintendent Jan Malink, Měrcin Wirth, Günter Wjenk a Arnd Zoba. Nowych sobustawow předsydstwa, kotřiž smy loni wuzwolili, smy towarstwowemu registru wozjewili. Jako předsydstwo smy so lětsa trójce schadźowali (w januarje, w haperleji a w awguscě).

Jubilejne léto reformacije

Minjene měsacy mějachu swój wosebity charakter přez jubilejne reformaciske léto. Swjedženske kemše k zahajenju reformaciskeho léta, 6. januara, w Pětrowej cyrkwi mějachu serbski podžěl, po tym zo bě so naše towarstwo na zamołwitych z listom wobročilo. Kemše žnjachu dobry wołhós, wosebje wuzběhny so přiměrjeny podžěl serbsčiny. Běchu wšelake dalše serbske zarjadowanja kaž tež němske ze serbskim podžělom, kotrež wobjednawachu tež ewangelske serbske temy. Někotre přikłady chcu tu mjenować: póstny seminar w Smochćicach, wustajeńca Jürgenja Maćija wo serbskich měščanskich cyrkwjach mjez Lubijom a Luborazom a reformaciska wustajeńca w Serbskim muzeju, ke kotrež poskići so tež cyły rjad přednoškow. Naspomnić ma so tež zběrník „Pjeć lěstotkow. Serbja a reformacija“, kotryž je w Ludowym nakładnistwje Domowina wušoľ. Tak je so w jubilejnym léće dosć wobšěrnje wo ewangelskich Serbach informowaľo.

Džěło w minjenym léće

Přnje wosadne zarjadowanje po lońšej sobustawskej zhromadźiznje běše **adwentnička**, kotruž swječachmy njedzeli druheho adwenta na wosadne žurli Michałskeje fary w Budyšinje. Superintendent Jan Malink porěča tu wo poměrje Luthera k Serbam a předstaji projekty, kiž su ze serbskeje strony k woswjećenju jubilejneho léta reformacije planowane.

W měrcu wotmě so **džěłarnička serbskich Bjesadow** w Rakecach. Knjez dr. Holder a knjez Olaf Langner předstajišťaj nam, kak serbsku rěč wuknjetaj. Po tym wupruwowachu wobdžělnicy nowu hru „Pismikowu kekliju“, serbsku wariantu znateje hry „Scrabble“. Nazdalic mać a džowka z Čiska nam loštnu hru „Diner for one“ w serbskej rěči předstajišťe. Kaž móžemy

z přinoškow w Pomhaj Bóh wučitać, so Bjesady w Bukecach, Rakecach a Hodźiju prawidlownje zetkawaja a serbsku zhromadnosć pěstujaja.

Tohorunja w měrcu wotmě so **hłowna zhromadźizna Maćicy Serbskeje**. Na njej porěčeštaj dr. Hartmut Leipner, předsyda Spěchowanskego towarstwa za serbsku rěč w cerkwi, a Měrcin Wirth wo aktualnej situaciji ewangelskich Serbow.

Serbski ewangelski cyrkwinski džen bě 1. a 2. julija w Tšupcu w Delnjej Łužicy. Hłowny organizator bě knjez dr. Leipner. Na sobotnišim zarjadowanju słyšachmy přednoški wo wuskutkach reformacije w Delnjej Łužicy. Na swjedženskich kemšach spěwaše chór Budyšin „Liturgiju trinitatis“ w delnjoserbskej rěči. Tutu kompoziciju Sebastiana Elikowski-Winklera bě naše towarstwo sobu inicirowaľo. Wona měješe swoju prapremjeru na cyrkwiskim dnju w Bukecach w léće 2015. Popołdnu dožiwichmy pisany program na nawsy. K zakónčenju słyšachmy chórowy koncert pod nawodom Geralda Schöna. Charakter cyrkwinskeho dnja běše hinaši, hač smy to hewak zwučeni. Bě jara derje wopytany a bě prawje, zo smy so w reformaciskim léće za zhromadne delnjo-hornjoserbske zarjadowanje rozsudžili.

Sobotu, 12. awgusta, přeprasy Krygarjec swójba zaso na **swójbne pućowanje a dworowy swjedžen** do Wužežka. Pućowachmy na Rubježny hród. Po nutrosći přizakmy so zaso swjedžen na Pawlikec statoku, na kotrymž zaspěwa skupina Podka z Drježdžan. Wjeselimo so, zo je swjedžen we Wužežku mjeztym krute zetkanišćo Serbow narańšich kónčin a serbskich ewangelskich a katolskich swójbow nic jenož z Łužicy, ale tež z druhich kónčin Němskeje.

20. awgusta přeprasy Slepjanska wosada na swjedženske kemše skladnostnje **zapokazanja fararki Jadwigi Malinkoweje**. Mjez gratulantami po kemšach bě tež naše towarstwo.

Sotry a bratřa w Delnjej Łužicy swječachu 24. septembra w Dešnje 30lětny **ju-bilej wožiwjenja serbskich kemšow**. Na swjedženskeje Božej službje wobdžěli so Mato Krygař a přednjese w nadawku towarstwa postrowy.

Na štwórtym **serbskim ewangelskim kóncu tydženja** w oktobrje w Hainewalde zaběrachmy so pod heslom „Přeprašeni na hosćinu“ z Božim wotkazanjom. Mjez 40 wobdžělnikami běchu přeni raz tež katolska swójba a swójbje z měšanymaj konfesijomaj. Něhdže 20 maćernorěčnych džěci měješe wulkotne wuměnjenja za hrajkanje. Wutrobny džak ma so knjeni fararce Malinkoweje wuprajic, kotraž je wšit-

ko jara derje přihotowaľa a přewjedľa. Wo tym zhonichu we wobšěrny přinošku tež čitarjo Katolskeho Posoľa. Klětu chcemy zarjadowanje znova přewjesć.

We wobľuku publikaciskich předewzaćow móžemy rozprawjeć, zo je **Pomhaj Bóh** zaso prawidlownje wuchadzał. Džakujemy so redaktorce Trudli Malinkoweje a lektorce dr. Irenje Šerakoweje za jeju swěrne džělo. Bohužel je chorosće dla dr. Šerakowa lětsa ze swojim džělom, kotrež bě po smjerći Katy Malinkoweje přewzaľa, přestać dyrbjaľa. Ze septemberskim wudaćom je knjeni Lucija Bejmina lektorstwo přewzaľa.

Ochranowske hesła za léto 2018 su w Ludowym nakładnistwje Domowina wušli. Knjez Hinc Šoľta je manuskript zaso za čišć přihotowaľ. Loni w nowembrje je mjeztym pjaty nakład **informaciskeho łopjena** wo ewangelskich Serbach wušoľ.

Přehlad wo financach

Lětsa smy hač dotal dóstali dary we wysokosći 546 eurow a sobustawske přinoški we wysokosći 435 eurow. Dale smy dóstali wot wosadneho zwjazka 1 089 eurow za podžělnu wudawku cyrkwinskeho dnja. Cyľkownje mamy dotal dochody we wysokosći 2 070 eurow.

Wudawkow mamy hač dotal 3 508 eurow: za cyrkwinski džen w Tšupcu 2 198 eurow, za dworowy swjedžen we Wužežku 300 eurow, za džěłarničku Bjesadow w Rakecach 63 eurow, za wudaće Ochranowskich hesłow 200 eurow, za nowe towaršne spěwniki za Bjesady 447 eurow a za dalše drobne wěcy 300 eurow. Za Pomhaj Bóh smy jako dary dóstali 1 274 eurow a jako abonentske pjenjezy 2 084 eurow. Zatožba za serbski lud podpěruje wudawanje z 20 870 eurami a Sakska krajna cyrkej z 4 250 eurami. Z tym je wudawanje časopisa tež lětsa zaso zaručene. Džakujemy so wšitkim darcělam, kotřiž džělo našeho towarstwa a wudawanje časopisa Pomhaj Bóh podpěruja.

Cyľkowne financielne zamóženje Serbskeho ewangelskeho towarstwa wučinješe na spočatku tuteho léta 16 735 eurow.

Wuhlad na léto 2018

Cyrkwinski džen přewjedže so 3. a 4. junija 2018 w Hodźijskej wosadze. Džěłarnička serbskich Bjesadow budže 3. měrcu na Horach pola Wojerec. Dworowy swjedžen we Wužežku planuje so za 18. awgust. Tež klětu chcemy po zwučenyj wasnju našu sobustawsku zhromadźiznu na reformaciskim dnju přewjesć. Wudawanje Pomhaj Bóh kaž tež Ochranowskich hesłow budžemy zaso wobstarać. Namjety za dalše předewzaća su nam witane. **Mato Krygař**

Dobročela Serbow při jeho pomniku wopominali

Ze sobustawskeje zhromadźizny SET reformaciski dzeń w Budestecach

Před 250 lětami, 1767, wotkaza ryčerku-bler Jan Michał Budar z Hornjeje Hórki swoje zamóženje serbskej chudźinje a sta so z tym z dobročelom Serbow. Před 150 lětami, 1867, postajichu jemu džakowni Serbja za to pomnik na jeho row na Budestečanskim kěrchowje. Dwójny jubilej bě z přičinu, zo Serbske ewangelske towarstwo swoju lětušu sobustawsku zhromadźiznu w Budestecach přewjedze.

Reformaciski dzeń popołdnu zhromadźi so 20 sobustawow SET a dwanaće hosći při Budarjowym pomniku na sewjernym boku cyrkwyje. Bě jich lětsa mjenje wobdźělnikow hač loni – tež dokelž běchu někotři jubilejnych swjatočnosćow w swojich wosadach dla zadžewani. Tradicionelne zahaji so zeńdženje z Lutherowym kěrlušom „Jed'n twjerdy hród je naš Bóh sam“. W swojej nutrnosti stwori Serbski superintendent Jan Malink zwisk mjez Lutherom, kiž je cyrkej na dobro ludu reformował, a Budarjom, kiž je w reformatorskim duchu swoje swětno kubła na dobro potrebných wužiwał. Nutrnost při pomniku wobrubichu dujerjo z Budestec.

We wobnowjenym wosadnym domje, kotryž je wot lěta 2014 po zaslužnym wosadnym fararju Michale Frenclu pomjenowany, wočakowaše zhromadženych bohata kermušna swačina. Po čelnym wokřewjenju poda předsyda SET Mato Krygař rozprawu wo džělawosci towarstwa w minjenym lěće (hlej strona 8). Loni bě wón nawodnistwo SET přewzał. Kaž w předchadźacych lětach bě džělo tež z nowym předsydu wobstajne a mocam towarstwa přiměrjene. Z wutrobnym přikleskom džakowachu so přitomni knjeni dr. Irenje Šerakowej, kotraž bě strowotnych přičin dla lětsa w awgusće dyrbała swoje wjele lět wukonjane džělo jako korektorka Pomhaj Bóh zložić.

Finančnu rozprawu towarstwa poda Měrčin Wirth. Rewizor Handrij Sembdner

Při Budarjowym pomniku zahaji so reformaciski dzeń sobustawska zhromadźizna Serbskeho ewangelskeho towarstwa w Budestecach.

Foće: H. Gros

wobkrući, zo su financy towarstwa w porjadku. Dotalnej rewizoraj Hanaróža Šafratowa a Handrij Sembdner běštaj zwólniway zastojnstwo dale wukonjeć a so tuž jednohósnje znowa wuzwolištaj.

W diskusiji pokaza sup. Malink na to, zo přewjedžetej Serbski institut a Baltiska historiska komisija kónc nowembra wědomostnu konferencu wo reformaciji w Budyšinje. Zdobom skedźbni na lětuši 50lětny jubilej ekumeny w Serbach, kotraž bě so z ekumeniskej nutrností w Njeswačidle zahajiła (hlej PB č. 9/2017). Na to nawjazujo rozložić přitomny předsyda Towarstwa Cyrila a Metoda Jurij Špitank, zo drje so ekumeniske zarjadowanja na runinje susodnych wosadow – kaž mjez Hornim Wuježdom a Chróscicami abo Radworjom, Łupoji a Chwaćicami – wotměwaja, ale podobne serbske zeńdženja wón paruje. Sup. Malink na to pokaza, zo so w Budyšinje serbske ekumeniske nutrnostě a hodownički wotměwaja. Tež pućowanja we Wuježku a kónc tydženja w Hainewalde maja mjeztym ekumeniski charakter. Přiwšěm wostanje přeće za přihódny nad-

regionalnymi serbskimi ekumeniskimi zarjadowanjami. Tu měto so zhromadnje za nowymi pućemi a idejemi pytać.

Předsyda Spěchowanskego towaristwa za serbsku rěč w cerkwi dr. Hartmut Leipner pokaza na dobre zwiski mjez sotrami a bratrami w Hornjej a Delnjej Łužicy. Mjesobne wobdźělenje na tajkich wjerškach, kaž běchu to cyrkwinski dzeń w Tšupcu, pućowanje we Wuježku a jubilej w Dešnje pokazuja, zo smy wulka serbska křesćanska swójba. Zdobom skedźbni na dalše předewzaća w Delnjej Łužicy, hdžež planuja klětu dwanaće namšow a zarjadowanje k 30lětnemu jubilejnej džělowej skupiny Serbska namša, na kotrymž chcedža digitalne wudaće delnjoserbskeje biblije předstajić.

Jan Malink naspomni, zo bě so lětsa wudata kniha „Pjeć lětstotkow. Serbja a reformacija“ derje přiwrata a zo so w USA na jeje wudaću w jendželšćinje džěta. Arnd Zoba zwospjetowa swój hižo loni zwuraznjeny namjet, přewjesć na Čornobozje serbsko-němsku – snadž tež ekumenisku – Božu službu. Hanka Tarankowa posrědkowaše postrowy z Israela.

K zakóncenju zhromadźizny přednošowaše Trudla Malinkowa wo Budarjowym pomniku w Budestecach jako spočatku serbskeho pomnikarstwa. Při tym předstajiwosobu Budarja a jeho testament, postajenje pomnika 1867 a jeho wuznam kaž tež pokročowanje pomnikarskeje tradicije w lětach po tym. Pomnik za Budarja bě přeni pomnik, kiž postajichu Serbja serbskej wosobinje. Zdobom zahaji so z nim tradicija hładanja serbskich pomnikow. Jeho postajenje bě historiski podawk w stawiznach Serbow, přetož bě to přenja politiske, geografiske, konfesionalne a socialne hranicy přesahowaca zjawna demonstracija jednoty serbskeho naroda.

Trudla Malinkowa

Dujerjo z Budestec nutrnost při pomniku wobrubichu.

Smy džakowni

Pola Mateja namakamy na 9. stawje wprajenje Jezusa. „Strowi njetrjebaja lěkarja, ale chori.“ Přenjesene na situaciju w Serbach móže to tež rěkać, zo njedyrbjeli so jenož wo tych starać, kotřiž serbsku rěč hišće derje wobnježa, ale wosebje wo tych, kotřiž serbsce njemóža a su nimale zabyli, zo su Serbja. Wězo, ryze serbske zarjadowanja su jara wažne. Ale nimo teho dyrbimy so wo to prócować, zo bychy so či, kotřiž maja lědma hišće kontakt ze serbskej rěču a serbskimi nałožkami, so zaso na swoju serbskosć dopominali. Najlěpje by było, hdy bychmy namakali puć, hordosć na serbstwo budzić. Křesćanska wěra běše za Serbow wažny džěl žiwjenja. Tehodla płaća tute mysle tež a wosebje w cyrkwi.

Pola nas w Rakecach skića wosebje serbsko-němske swjedźenske kermušne kemše, móžnosć, wěriwym serbsku rěč zaso trochu zblizić. Rakečanska bjesada prócuje so tehodla, z pomocu na přikład Serbskeho superintendenta Jana Malinka, wo hódny ramik a přiměrjeny serbski podžěl na tutej kemšach. Bjez ćežow to njeje. Nimamy wšak hižo někotre lěta wosadny chór abo skupinu, kotrež byšej serbske kěrluše spěwać móhtoj a chcyłoj. Tak smy bohužel na pomoc wot wonka pokazani.

Na lětušej kermušnej njezděli, 12. nowembra, běše znaty spěwar Gerald Schön naš hósć. Bohudžak mamy dobry wosadny pozawnowy chór. Tež Andrea Langnerowa na pišćelach a jeje džowka Marta na huslach stej Geralda Schöna přewodžaloj a samo trochu k spěwanju přinošowaloj. Cyłkownje běše to jimacy hudźbny ramik. Tež superintendent Malink namaka w liturgiji a w předowanju dobre měšenje serbskich a němskich podžělow. Tak smy džakowni za poradžene kermušne kemše lěta 2017.

Günter Holder

Wjednik po cyrkwi

Wušta je brošurka wo Smječkečanskej cyrkwi. Stawizny, wuhotowanje a wosebitošće je wosadna rada w krótkich tekstach a z fotami tematizowala. Štóž ma zajim, móže sej ju za 3 eurow w farskim domje w Smječkecach kupić. **Christina Donatec**

Nowy wjednik po ewangeliskej cyrkwi w Smječkecach

Kniha wo Gersdorfje předstajena

Stawiznopis wo ewangelskich Serbach je wo hódnotnu publikaciju bohatši. Lubina Malinkowa je předpožila studiju wo hraibi Friedrichu Casparje von Gersdorfje (1699–1751), wuznamnym zastupjerju pietizma w Serbach. Z jeho podpěru móžeše so Ochranowska bratrowska jednota w Serbach rozpřestrěwać. Tež wot njeho załoženej kubłanišći w Klukšu a w Delnim Wujězdze stej wuznamnje k nabožnemu a kulturnemu wuwicu w Serbach přinošowaloj. Studija wo Gersdorfje, kotraž je z dobom disertacija awtorki, je njedawno jako Spis Serbskeho instituta w LND wušla. Na 30 zajimcow dožiwi 2. nowembra knižnu premjeru w Budyskej Smolerjec kniharni. Dalše předstajenje knihi wotmě so 15. nowembra na městnje skutkowanja Gersdorfa w Delnim Wujězdze. Tu móžeše předsydku domizniškeho towarstwa Johanna Gruner 25 zajimcow witać, kiž z napjatosću wuwjedženja awtorki sčěhowachu. Rady wužichu składnosć, sej knihu na městnje kupić a signować dać, tak zo bě knižne blido nakładnistwa bórže wu-

Dr. Lubina Malinkowa na knižnej premjerje w Smolerjec kniharni Foto: M. Nuk

prózdjane. Dalše knižne předstajenje ma so klětu 16. januara w archiwje bratrowskeje jednoty w Ochranowje přewjesć. **PB**

Lutherowa serbska postila w Americe

Lutherowa Domjaza postila z lěta 1844, kotraž so w cyrkwinski archiwje St. Louis, Missouri, chowa Foto: CHI St. Louis

W archiwje Concordia Historical Institute w St. Louis, stolicy stata Missouri, chowaja někotre serbske nabožne knihi, kotrež su zwjetša na někajke wašnje ze serbskich wsow w Texasu sem přišli. Hakle njedawno katologizowachu wobšěrny zwjazk, serbski přeložk Lutheroweje Domjaceje postily. Tutón bě farar Jan Kilian w Kotech z podpěru diakona Wjacki při Budyskej Michałskej cyrkwi w léće 1844 w Budyšnje čišćeć dał.

744 stronow wopřijacu knihu bě historiskemu institutej Concordia uniwersity

w St. Louis posrědkowal w juliju 1953 duchowny Arthur William Arndt (1896–1988), kotryž bě wot 1948 do 1965 z fararjom w texaskim Serbinje. Kniha pochadžeše z wobsydstwa Mertinjec swójby w Serbinje. Jeje poslednjeje wobsedźerjeje běštaj Ernst Mertink (1861–1930) a jeho mandželska Maria Selma rodž. Šoćić (1872–1953), kotraž staj na Serbinskim kěrchowje pochowanaj. Kniha dóndže do St. Louisa krótko po smjerći knjeni Mertinkoweje, kotraž bě 1. apryla 1953 zemřela.

W Concordia Historical Institute w St. Louis chowaja nimo historiskich serbskich nabožnych knihow tež wudaća časopisa Pomhaj Bóh.

**Anna Horton
Trudla Malinkowa**

Serbske knihi w Concordia Historical Institute w St. Louis

- ♦ Luther, Martin. D. Mertena Luthera Domjaza postilla. W Budyschini, Reichel, 1844
- ♦ Luther, Martin. Wulki katechismus: Dr. M. Lutherowy. Wojerezy, pola J. Kulmana, 1854
- ♦ Porsta, Johann. Katechismus D. M. Luthera ... Duroid, w Lubiju, 1851
- ♦ Te Epistole a Szenja na wschitke Nedzele a Sswjate ... Die Episteln und Herrn und Heilandes Jesu Christi Passion ... (serbski a němski text). Hrodka, C. F. Saebisch, 1855
- ♦ Wjeruwusnajerske pisma aby Symbolske knihi ewangelskeje lutherskeje zyrkwje ... Wojerezy, Kulman, 1854

zestajila Anna Horton
St. Louis, Missouri, 30. oktobra 2017

Južne wrota kěrchowa w Njeswaćidle ponowjene

Njeswaćidlska wosada je lětsa južny zachod na stary kěrchow ponowić dała. Po radže pomnikoškitneho zarjada njejsu so wrota hižo ze žoltej barbu z barokneho časa cyrkweje wobarbili, ale ze swětym wobmjerkom wobnowili. Rjane nowe dubowe wrota a wrótka zhotowištej so po starym wašnju. Pokazujetej so nětko w přijomnej přirodnej barbje drjewja. Kamjent-

Němsko-serbske napisy w nišomaj wrotow

Wobnowjeny južny zachod na Njeswaćidlski stary kěrchow

Fota: H. Wirth

ny plester wokoło wrotow płoninu porjeńši.

Němsko-serbske napisy buchu tutón raz na wobmjerk napisane. Tak móžeja, da-li Bóh, tež w přichodže kemšerjow a pućowacych na jich wobmjerkowane žiwjenje dopominać: „Štož su woni byli, smy my. Štož woni su, my budžemy.“

Zapadnje wrotow dyrbjěše so kěrchow w lěće 1785 wo někak štyri arow powjetsić. Dwě lěće pozdžišo, a to na započatku swojeho skutkowanja w Njeswaćidle, sadzi znaty serbski wučer a kantor Jurij Wa-

nak z Chelna hnydom pódla wrotow serbsku lipu. Hdyž swój 50lětny wosadny jubilej z cylej wosadu woswjeći, bě lipa hižo derje narostła. Samsne lěto wón 2. septembra 1837 zemřě. Lipa je hišće 90 lět dale rostla a so při wulkim wichoru 1. julija 1927 powaliła. Na samsne město sadžichu nowu lipu, kotraž mjertym hižo 90 lět tam steji. Džesać metrow zapadnje lipy dopomina džensa hišće narowny kamjeń w formje pěskowcoweho stołpa na Jurja Wanaka. **Handrij Wirth**

Njezabudźće na abonement!

Prosimy našich čitarjow, zo njebychu za byli abonement za Pomhaj Bóh zaplaćić. Pomhaj Bóh plaći na lěto 8,00 eurow.

Abonementski pjenjez hodži so přepokazać na konto

Serbskeho ewangelskeho towarstwa
IBAN: DE03 8555 0000 1000 0831 67
při wokrjesnej nalutowarni Budyšin,
BIC: SOLADES1BAT.

Poskićamy tež možnosć wotknihowanja. Za to trjebamy poňnomóc za wotknihowanje, kotruž byšće dyrbjal/a pósłać na:

Serbske ewangelske towarstwo
Měrcin Wirth
Priwatny puć/Privatweg 21
02625 Budyšin/Bautzen.

Wotknihowanja stanu so pod identifikaciskim čisłom Serbskeho ewangelskeho towarstwa: DE66PB100000407054

Poňnomóc za wotknihowanje (Einzugsermächtigung)

Z tym dam Serbskemu ewangelskemu towarstwu poňnomóc,

lětnje _____ eurow

za abonement časopisa Pomhaj Bóh wot mojeho konta wotknihować, doniž njezapřećiwju.

mjeno a adresa: _____

IBAN: _____

BIC: _____

mjeno banki: _____

datum a podpismo: _____

Powěšće

Na reformaciskim dnu wotkrychu na Hućinjanskim kěrchowje kamjeń, kotryž w němskej rěči na jubilej reformacije dopomina. Za nim sadźichu młodu lipu. Nastorčili běchu swjatočnosť wohnjowi wobornicy z Hućiny a Hliny.

Foto: E. Schmitt

Zly Komorow. Wot 24. oktobra pokazuje so wustajeńca „Serbske cyrkwyje mjez Lubijom a Laborazom“ z fotami Jürgena Maćija w něhdyšej Serbskej cyrkwi, tak mjenowanym Byrgarskim domje, w Zlym Komorowje. Pućowaca wustajeńca Serbskeho muzeja, kiž zahaji so lěsa w Budyskej Michałskej cyrkwi, prezentowaše so hižo w Janskej cyrkwi we Wojerecach a w Jakubowej cyrkwi w Mužakowje. Dalše stacije kletu su Lubij, Kamjenc a Grodk.

Łaz. We wobłuku čitanskeje turneje Ludoweho nakładnistwa Domowina předstaji Jan Malink srjedu, 25. oktobra, lětsa wušlu knihu „Pjeć lěstotkow. Serbja a reformacija“. Z pomocu wobrazow rozložili na 30 wopytowarjam z Łaza a wokoliny stawizny ewangelskich Serbow wot časa reformacije hač do najmlódšeje zašłosće. Zajimcy móžachu sej knihu tež kupić.

Móst. W tudyšej cyrkwi swjećeše reformaciski dzeń 46 kemšerjow Božu službu a Bože wotkazanje w delnjoserbsčinje. Předował je farar Ingolf Kšenka. Po kemšach běchu wšitycy přeprošeni na bjesadu a spěwanje při kofeju a tykancu, kotryž běchu wosadne žony napjekli.

Pomhaj Bóh
časopis ewangelskich Serbow
ISSN 0032-4132

Wudawaćelej: Serbski wosadny zwjazk, Serbski kěrchow/Wendischer Kirchhof 1, 02625 Budyšin/Bautzen; Serbske ewangelske towarstwo z.t., Privatweg 21, 02625 Budyšin/Bautzen
Zamołwita redaktorka: Trudla Malinkowa, Goethowa/Goethestraße 40, 02625 Budyšin/Bautzen (tel./fax: 03591 600711, e-mail: PomhajBoh@gmx.de)
Čiśc: Lessingowa čišćernja, Kamjenc

Vertriebskennzeichen: 2 B 13145 E

Zhotowjenje a rozšěrjenje: Ludowe nakładnistwo Domowina, Tuchmacherstr. 27, 02625

Abonement a dary: Serbske ewangelske towarstwo, Kreissparkasse Bautzen
IBAN: DE03 8555 0000 1000 0831 67
BIC: SOLADES1BAT

Pomhaj Bóh wuchadza měsacnje. Spěchuje so wot Załožby za serbski lud, kotraž dóstawa lětnje přiaražki Zwjazka, Swobodneho stata Sakskeje a Kraja Braniborskeje.
Lětny abonement plaći 8 eurow.

Brjazyna. 5. nowembra wotmě so tu kubłanske popołdne za předstejićerjow z wosadow mjez Bórkowami a Gołkojcami. Serbski superintendent Jan Malink přednošowaše na temu „Reformacija a Serbja“. Wosebitu kedźbność zbudźichu wšelake wuprajenja Luthera wo Serbach abo Wendach, kotrež mějachu so za diskriminowace. Wuzběhnychu wšak so wosebje postupy při serbskorěčnym zastaranju po reformaciji. Dešnjanska fararka Katharina Köhlerowa so tež ze serbskimi słowami pola referenta a předstejićerjow podźakowa.

Choćebuz. 10. nowembra wotewrěchu w Choćebuzu wosebitu wustajeńcu wo reformaciji, kotrež titul je citat z Choćebuza pochadźaceho reformatora Johannesesa Briesmanna: „Vnd last euch nicht abwenden von dem rechten Wege des Evangelions“. Swjedźenskemu zahajenju w Serbskej cyrkwi, hdžež měješe superintendentka Ulrike Menzel nutrnosť a direktor muzeja Steffen Krestin zawod, přizamkny so w Měščanskim muzeju wodženje po wustajeńcy. Z eksponatami a fotografijemi su w njej tež wuskutki reformacije na Serbow předstajene.

Choćebuz. „Serbske kšescijańske žywenje w Dolnej Łužyce w 1950/60tych lětach“ bě tema Serbskeho blida, kotrež so 15. nowembra w rumnosćach Choćebuskeho Měščanskeho muzeja wotmě. Jako hosćej rozprawještaj ze swojich dopomnjenkow bywša rozhłosownica Juta Kajzerowa z Gór a farar n. w. Helmut Hupac z Prjawóza.

Dary

W oktobru je so dариło za Pomhaj Bóh 100 eurow a za Serbske ewangelske towarstwo trójce 20 eurow a. Bóh žohnuj dary a darićelow.

Spominamy

Před 100 lětami, 16. decembra 1917, zemřě w Choćebuzu farar **Hajno Rizo**. Narodženy 1873 jako syn zaslužbneho wučerja Mata Riza w Strjažowje studowaše wón teologiju w Berlinje a Halle. Hromadže z dalšimi Serbami swoje generacije bě w tutech lětach aktiwny w młodoserbskim hibanju. 1901 bu w Berlinje ordiněrowany a nastupi farsku službu w Janšojcach. Tu zawjedže, tež přečiwo spjecowanju wosadnych, nowe delnjoserbske spěwarske. 1904 založi z někotrymi dalšimi duchownymi nowy serbski časopis Wosadnik z cyrkwinskimi powěšćemi za Picnjansku a Janšojsku wosadu. Składnostnje 100lětneho jubileja wosadneje cyrkwyje 1908 nawjedowaše jeje wobnowjenje a zatwar nowych pišćelow. Na wobloženje pišćelowej łubje daše, štož bě porědko w Delnjeje Łužicy, napisać serbske hrónčko „Chwal togo Kněza, moja duša!“, kotrež tam džensa hišće na njeho dopomina. 1910 woteńdže za fararja do Borkowow. Po dołhej chorosći zemřě 44lětny w Choćebuskej chorowni a bu na tamnišim pohřebnišću pochowany. T.M.

Přeprošujemy

- 03.12. 1. njedźela adwenta**
09.30 dwurěčne kemše w Slepom z wužohnowanjom Slepjanskeho džěcatka (fararka Malinkowa)
12.00 nutrnosť w serbskim rozhłosu (fararka Malinkowa)
14.00 wosadne popołdne w Slepom (fararka Malinkowa)
- 10.12. 2. njedźela adwenta**
14.30 kemše w Budyšinje w Michałskej cyrkwi (sup. Malink), po tym adventnička na farje
- 14.12. štwórtk**
19.00 „Žiwy advent“ a adventnička Bjesady w Bukecach na farje
- 16.12. sobota**
17.00 adwentny koncert Serbskeho gymnazija w Michałskej cyrkwi
- 18.12. 3. njedźela adwenta**
09.30 kemše z Božim wotkazanjom w Rakcach (sup. Malink)
- 25.12. 1. dzeń hód**
10.00 gódowna namša w Serbskej cerkwi w Chóšebuzu
12.00 nutrnosť w serbskim rozhłosu (farar Rummel)
- 26.12. 2. dzeń hód**
10.00 kemše z Božim wotkazanjom w Budyšinje w Michałskej cyrkwi (sup. Malink)
- 2018**
- 07.01. 1. njedźela po Třoch kralach**
12.00 nutrnosť w serbskim rozhłosu (sup. Malink)
14.30 ekumeniski nyšpor w cyrkwi Našeje łubeje knjenje w Budyšinje, přizamknje so hodownička Budyskeje katolskeje wosady na Benowej žurli